

Yirmiikinci Mektub

بِسْمِهِ وَرَأْنُ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ

[Şu Mektub, iki Mebhastır. Birinci Mebhas, Ehl-i İmamı Uhuvvete ve Muhabbete davet eder.]

Birinci Mebhas

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلِحُوا بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ * إِدْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ فَإِذَا
الَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ * وَالْكَاطِمِينَ الْغَيْظَ وَالْعَافِينَ
عَنِ النَّاسِ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ

Mü'minlerde nifak ve şikak, kin ve adavete sebebiyet veren tarafgirlik ve inad ve hased; Hakikatça ve Hikmetçe ve İnsaniyet-i Kübra olan İslâmiyetçe ve hayat-ı şahsiyece ve hayat-ı içtimaiyece ve hayat-ı maneviyece çirkin ve merduddur, muzır ve zulümdür ve hayat-ı beşeriye için zehirdir. Şu Hakikatın gayet çok vücuhundan altı vechini beyan ederiz:

BİRİNCİ VECİH: **Hakikat nazarında zulümdür.**

Ey Mü'mine kin ve adavet besleyen insafsız adam! Nasılki sen bir gemide veya bir hanede bulunsan, seninle beraber dokuz masum ile bir câni var. O gemiyi gark ve o haneyi ihrak etmeye çalışan bir adamın, ne derece zulmettiğini bilirsin. Ve zalimliğini, Semavata işittirecek derecede bağırarak. Hattâ bir tek masum, dokuz câni olsa; yine o gemi hiç bir kanun-u adaletle batırılmaz.

Aynen öyle de: Sen, bir Hane-i Rabbaniye ve bir Sefine-i İlahiye olan bir Mü'minin vücudunda İman ve İslâmiyet ve komşuluk gibi dokuz değil, belki yirmi Sıfât-ı Masume varken; sana muzır olan ve hoşuna gitmeyen bir câni sıfatı yüzünden ona kin ve adavet bağlamakla, o hane-i maneviye-i vücudun manen gark ve ihrakına, tahrib ve batmasına teşebbüs veya arzu etmen, onun gibi şeni' ve gaddar bir zulümdür.

İKİNCİ VECİH: Hem Hikmet nazarında dahi zulümdür. Zira malûmdur ki: Adavet ve Muhabbet, Nur ve zulmet gibi zıddırlar. İkisi, mana-yı hakikisinde olarak beraber cem' olamazlar.

Eğer Muhabbet, kendi esbabının rüchaniyetine göre bir Kalbde hakikî bulunsa, o vakit adavet mecazî olur; acımak suretine inkılâb eder. Evet Mü'min, Kardeşini sever ve sevmeli. Fakat fenâlığı için yalnız acır. Tahakkümle değil, belki lütufla ıslahına çalışır. Onun için Nass-ı Hadis ile: **"Üç gündен fazla Mü'min Mü'mine küsüp kat'-ı mükâleme etmeyecek."**

Eğer esbab-ı adavet galebe çalıp, adavet Hakikatıyla bir Kalbde bulunsa; o vakit Muhabbet mecazî olur, tasannu' ve temelluk suretine girer.

Ey insafsız adam! Şimdi bak ki: Mü'min Kardeşine kin ve adavet ne kadar zulümdür. Çünkü nasılki sen âdi küçük taşları, Kâ'be'den daha ehemmiyetli ve Cebel-i Uhud'dan daha büyük desen, çirkin bir akılsızlık edersin. Aynen öyle de: Kâ'be Hürmetinde olan İman ve Cebel-i Uhud Azametinde olan İslâmiyet gibi çok Evsaf-ı İslâmiye; Muhabbeti ve İttifakı istediği halde, Mü'mine karşı adavete sebebiyet veren ve âdi taşlar hükmünde olan bazı kusurâtı, İman ve İslâmiyete tercih etmek, o derece insafsızlık ve akılsızlık ve pek büyük bir zulüm olduğunu Aklın varsa anlarsın!..

Evet Tevhid-i İmanî, elbette Tevhid-i Kulübü ister. Ve Vahdet-i İtikad dahi, Vahdet-i İçtimaiyeyi iktiza eder. Evet inkâr edemezsin ki: Sen bir adamla beraber bir taburda bulunmakla, o adama karşı dostane bir rabita anlarsın; ve bir Kumandanın Emri altında beraber bulunduğunuzdan

arkadaşane bir alâka telakki edersin. Ve bir memlekette beraber bulunmakla Uhuvvetkârane bir münasebet hissedersin. Halbuki İmanın verdiği Nur ve Şuur ile ve sana gösterdiği ve bildirdiği Esmâ-i İlahiye adedince Vahdet alâkaları ve İttifak Rabitaları ve Uhuvvet münasebetleri var. Meselâ:

Her ikinizin Hâlıkınız bir, Mâlikiniz bir, Mabudunuz bir, Râzıkınız bir... bir bir, bine kadar bir bir. Hem Peygamberiniz bir, Dininiz bir, Kibleniz bir... bir bir, yüze kadar bir bir. Sonra köyünüz bir, devletiniz bir, memleketiniz bir... ona kadar bir bir. Bu kadar bir birler Vahdet ve Tevhidi, Vifak ve İttifakı, Muhabbet ve Uhuvveti iktiza ettiği ve Kâinatı ve küreleri birbirine bağlayacak manevî zincirler bulundukları halde; şikak ve nifaka, kin ve adavete sebebiyet veren örümcek ağı gibi ehemmiyetsiz ve sebatsız şeyleri tercih edib Mü'mine karşı hakikî adavet etmek ve kin bağlamak; ne kadar o Rabîta-i Vahdete bir hürmetsizlik ve o Esbab-ı Muhabbete karşı bir istihfaf ve o Münasebat-ı Uhuvvete karşı ne derece bir zulüm ve i'tisaf olduğunu; Kalbin ölmemiş ise, Aklın sönmemiş ise anlarsın...

ÜÇÜNCÜ VECİH : Adalet - i mahzayı ifade eden

وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ Sırrına göre; bir Mü'minde bulunan cânî bir

sıfat yüzünden sair masum sıfatlarını mahkûm etmek hükmünde olan adavet ve kin bağlamak, ne derece hadsiz bir zulüm olduğunu ve bahusus bir Mü'minin fenâ bir sıfatından darılıp küsüp, o Mü'minin akrabasına

adavetini teşmil etmek, **إِنَّ الْإِنْسَانَ لَظَلُومٌ** sîga-i mübalağa ile gayet azîm

bir zulüm ettiğini, Hakikat ve Şeriat ve Hikmet-i İslâmiye sana ihtar ettiği halde; nasıl kendini haklı bulursun, "Benim hakkım var" Dersin?

Hakikat nazarında sebeb-i adavet ve şerr olan fenâlıklar, şerr ve toprak gibi kesiftir; başkasına sirayet ve in'ikas etmemek gerektir. Başkası ondan Ders alıp şerr işlese, o başka mes'eledir. Muhabbetin esbabı olan iyilikler, Muhabbet gibi Nurdur; sirayet ve in'ikas etmek, şe'nidir. Ve ondandır ki; "Dostun dostu dosttur" sözü, durub-u emsal sırasına geçmiştir. Hem onun içindir ki; "Bir göz hatırı için çok gözler sevilir" sözü umumun lisanında gezer.

İşte ey insafsız adam! Hakikat böyle gördüğü halde, sevmediğin bir

adamın, sevimli masum bir Kardeşine ve taallukatına adavet etmek; ne kadar hilaf-ı hakikat olduğunu hakikatbîn isen anlarsın...

DÖRDÜNCÜ VECİH: Hayat-ı şahsiye nazarında dahi zulümdür. Şu dördüncü vechin esası olarak birkaç Düsturu dinle:

B i r i n c i s i : Sen, mesleğini ve efkârını Hak bildiğin vakit; "Mesleğim Haktır veya daha güzeldir" demeye hakkın var. Fakat, yalnız Hak benim mesleğimdir, demeye hakkın yoktur.

وَعَيْنُ الرِّضَا عَنْ كُلِّ عَيْبٍ كَلِيلَةٌ * وَلَكِنَّ عَيْنَ السُّخْطِ
تُبْدِي الْمَسَاوِيَا

Sırrınca, insafsız nazarın ve düşkün fikrin hakem olamaz. Başkasının mesleğini butlan ile mahkûm edemez.

İ k i n c i D ü s t u r : Senin üzerine Haktır ki: **Her söylediğin Hak olsun. Fakat her Hakkı söylemeğe senin Hakkın yoktur. Her dediğin doğru olmalı. Fakat her doğruyu demek doğru değildir.** Zira senin gibi niyeti hâlis olmayan bir adam, nasihatı bazan damara dokundurur, aks-ül amel yapar.

Ü ç ü n c ü D ü s t u r : Adavet etmek istersen, Kalbindeki adavete adavet et; onun refine çalış. Hem en ziyade sana zarar veren nefs-i emmarene ve heva-i nefsine adavet et, ıslahına çalış. O muzır nefsin hatırı için, Mü'minlere adavet etme. Eğer düşmanlık etmek istersen; kâfirler, zındıklar çoktur; onlara adavet et. Evet nasilki Muhabbet sıfatı, Muhabbete lâyıktır; öyle de adavet hasleti, her şeyden evvel kendisi adavete lâyıktır. **Eğer hasmını mağlub etmek istersen, fenâlığına karşı iyilikle mukabele et.** Çünkü eğer fenâlıkla mukabele edersen, husumet tezayüd eder. Zahiren mağlub bile olsa, kalben kin bağlar, adaveti idame eder. Eğer iyilikle mukabele etsen, nedamet eder; sana dost olur...

إِذَا أَنْتَ أَكْرَمْتَ الْكَرِيمَ مَلَكَتْهُ * وَإِنْ أَنْتَ أَكْرَمْتَ اللَّيِّمَ تَمَرَّدَا

Hükmünce; Mü'minin şe'ni, kerim olmaktır. Senin ikramınla sana musahhar olur. Zahiren leîm bile olsa, İman cihetinde kerimdir. **Evet fenâ bir adama "İyisin iyisin" desen, iyileşmesi ve iyi adama "Fenâsın fenâsın" desen, fenâlaşması çok vukubulur.** Öyle ise

وَإِذَا مَرُّوا بِاللَّغْوِ مَرُّوا كِرَامًا * وَإِنْ تَعَفُّوا وَتَصْفَحُوا وَتَغْفِرُوا

فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ

gibi Desatir-i Kudsiye-i Kur'aniyeye kulak ver, Saadet ve Selâmet ondadır.

Dördüncü Düstür: Ehl-i kin ve adavet hem nefesine, hem Mü'min Kardeşine, hem Rahmet-i İlahiyeye zulmeder, tecavüz eder. Çünkü kin ve adavet ile nefisini bir azab-ı elimde bırakır. Hasmina gelen Ni'metlerden azabı ve korkusundan gelen elemi nefesine çektirir, nefesine zulmeder. Eğer adavet hasedden gelse, o bütün bütün azabdır. Çünkü hased evvelâ hâsidi ezer, mahveder, yandırır. Mahsud hakkında zararı ya azdır veya yoktur.

Hasedin çaresi: Hâsid adam, hased ettiği şeylerin akibetini düşünsün. Tâ anlasın ki; rakibinde olan dünyevî hüsün ve kuvvet ve mertebe ve servet; fânidir, muvakkattır. Faidesi az, zahmeti çoktur. Eğer Uhrevî Meziyetler ise, zâten onlarda hased olamaz. Eğer onlarda dahi hased yapsa; ya kendisi riyakârdır, Âhiret malını dünyada mahvetmek ister veyahut mahsudu riyakâr zanneder, haksızlık eder, zulmeder.

Hem ona gelen musibetlerden memnun ve Ni'metlerden mahzun olup Kader ve Rahmet-i İlahiyeye, onun hakkında ettiği iyiliklerden küsüyor. Âdeta Kaderi tenkid ve Rahmete itiraz ediyor. **Kaderi tenkid eden başını örse vurur, kırar. Rahmete itiraz eden, Rahmetten mahrum kalır.**

Acaba, bir gün adavete değmeyen bir şey'e, bir sene kin ve adavetle mukabele etmeyi hangi insaf kabul eder, bozulmamış hangi vicdana sığar? Halbuki Mü'min Kardeşinden sana gelen bir fenâlığı, bütün bütün ona verip, onu mahkûm edemezsin. Çünkü evvelâ, **Kaderin onda bir hissesi var. Onu çıkarıp o Kader ve Kaza hissesine karşı Rıza ile mukabele etmek gerektir. Sâniyen, nefis ve şeytanın hissesini de ayırıp, o adama adavet değil, belki nefisine mağlub olduğundan acımak ve nedamet edeceğine beklemek. Sâlisen, sen kendi nefsinde görmediğin veya görmek istemediğin kusurunu gör; bir hisse de ona ver. Sonra bâkî kalan küçük bir hisseye karşı en Selâmetli ve en çabuk hasmını mağlub edecek afv ve safh ile ve ulüvvücenablıkla mukabele etsen, zulümden ve zarardan kurtulursun.** Yoksa sarhoş ve divane olan ve şişeleri ve buz parçalarını elmas fiyatıyla alan cevherci bir Yahudi gibi, beş paraya değmeyen fânî, zâil, muvakkat, ehemmiyetsiz umûr-u dünyeviye; güya ebedî dünyada durup ebedî beraber kalacak gibi şedid bir hırs ile ve dâimî bir kin ile mütemadiyen bir adavetle mukabele etmek, sîga-i mübalağa ile bir zalûmiyettir veya bir sarhoşluktur ve bir nevi divaneliklidir...

İşte hayat-ı şahsiyece bu derece muzır olan adavete ve fikr-i intikama, -eğer şahsını seversen- yol verme ki Kalbine girsin. Eğer Kalbine girmiş ise, onun sözünü dinleme. Bak, Hakikatbîn olan Hâfız-ı Şirazî'yi dinle:

دُنْيَا نَهْ مَتَاعِيسْتِ كِهْ اَرَزْدُ بِنَزَاعِي

Yani: "Dünya öyle bir meta' değil ki, bir nizaa değsin." Çünkü fâni ve geçici olduğundan kıymetsizdir. Koca dünya böyle ise, dünyanın cüz'î işleri ne kadar ehemmiyetsiz olduğunu anlarsın!.. Hem demiş:

اَسَآيِشِ دُو گِيْتِي تَفْسِيْرِ اَيْنِ دُو حَرْفَسْتِ

بَادُوْسِتَانِ مُرُوْتِ بَادُشْمَنَانِ مُدَارَا

Yani: "İki cihanın Rahat ve Selâmetini iki harf tefsir eder, kazandırır: Dostlarına karşı mürüvvetkârane muâşeret ve düşmanlarına sulhkârane muamele etmektir."

E ğ e r D e r s e n : "İhtiyar benim elimde değil; fitratımda adavet var. Hem damarıma dokundurmuşlar, vazgeçemiyorum."

E l c e v a b : Sû-i hulk ve fenâ haslet eseri gösterilmezse ve gıybet gibi şeylerle ve muktezasıyla amel edilmezse; kusurunu da anlasa zarar vermez. Madem ihtiyar senin elinde değil, vazgeçemiyorsun. Senin manevî bir nedamet, gizli bir tövbe ve zımnî bir istiğfar hükmünde olan kusurunu bilmen ve o haslette haksız olduğunu anlamam; onun şerrinden seni kurtarır. Zâten bu Mektubun bu mebhasını yazdık, tâ bu Manevî İstiğfarı temin etsin; haksızlığı Hak bilmesin, haklı hasmını haksızlıkla teşhir etmesin.

Cây-ı Dikkat Bir Hâdise: Bir zaman, bu garazkârane tarafgirlik neticesi olarak gördüm ki: Mütedeyyin bir Ehl-i İlim, fıkır-i siyasîsine muhalif bir Âlim-i Sâlihi, tekfir derecesinde tezyif etti. Ve kendi fikrinde olan bir münafığı, hürmetkârane medhetti. İşte siyasetin bu fenâ

neticelerinden ürktüm, **اَعُوْذُ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطَانِ وَ السِّيَاسَةِ** dedim, o zamandan beri hayat-ı siyasiyeden çekildim.

B E Ş İ N C İ V E C İ H : Hayat-ı içtimaiyece, inad ve tarafgirlik, gayet muzır olduğunu beyan eder.

Eğer denilse: Hadîste **اِخْتِلَافُ أُمَّتِي رَحْمَةٌ** denilmiş. İhtilaf ise,

tarafgirliği iktiza ediyor. Hem tarafgirlik marazı; mazlum avamı, zalim havassın şerrinden kurtarıyor. Çünkü bir kasabanın ve bir köyün havassı ittifak etseler, mazlum avamı ezerler. Tarafgirlik olsa, mazlum bir tarafa iltica eder, kendisini kurtarır. Hem Tesadüm-ü Efkârdan ve Tehalüf-ü Ukûlden Hakikat tamamıyla tezahür eder.

E l c e v a b : Birinci suale deriz ki: Hadîsteki ihtilaf ise, müsbet ihtilaftır. Yani: Herbiri kendi mesleğinin tamir ve revacına sa'yeder. Başkasının tahrib ve ibtaline değil, belki tekmil ve ıslahına çalışır. Amma menfi ihtilaf ise ki: Garazkârane, adavetkârane birbirinin tahribine çalışmaktır; Hadîsin nazarında merduddur. Çünkü birbiriyle boğuşanlar, müsbet hareket edemezler.

İkinci suale deriz ki: Tarafgirlik eğer Hak namına olsa, haklılara melce' olabilir. Fakat şimdiki gibi garazkârane, nefis hesabına olan tarafgirlik, haksızlara melce'dir ki; onlara nokta-i istinad teşkil eder. Çünkü garazkârane tarafgirlik eden bir adama şeytan gelse, onun fikrine yardım edip taraftarlık gösterse, o adam o şeytana Rahmet okuyacak. Eğer mukabil tarafa Melek gibi bir adam gelse, ona hâşâ lanet okuyacak derecede bir haksızlık gösterecek.

Üçüncü suale deriz ki: Hak namına, Hakikat hesabına olan Tesadüm-ü Efkâr ise; Maksadda ve Esasta İttifak ile beraber, vesailde ihtilaf eder. Hakikatın her köşesini izhar edib, Hakka ve Hakikata Hizmet eder. Fakat tarafgirane ve garazkârane, firavunlaşmış nefis-i emmare hesabına hodfüruşluk, şöhretperverane bir tarzdaki tesadüm-ü efkârdan Barika-i Hakikat değil, belki fitne ateşleri çıkıyor. Çünkü maksadda ittifak lâzım gelirken, öylelerin efkârının Küre-i Arz'da dahi Nokta-i Telakisi bulunmaz. Hak namına olmadığı için, nihayetsiz müfritane gider. Kabil-i iltiyam olmayan inşikaklara sebebiyet verir. Hâl-i Âlem buna şahiddir...

Elhasıl: **اَلْحُبُّ لِلّٰهِ ۞ وَالْبُغْضُ فِي اللّٰهِ ۞ وَالْحُكْمُ لِلّٰهِ** olan Desatir-i

Âliye Düstur-u Harekât olmazsa nifak ve şikak meydan alır. Evet **اَلْحُبُّ لِلّٰهِ ۞ وَالْبُغْضُ فِي اللّٰهِ ۞ وَالْحُكْمُ لِلّٰهِ** demezse, o Düsturları nazara almazsa, adalet etmek isterken zulmeder.

Cây-ı İbret Bir Hâdis: Bir vakit, İmam-ı Ali Radiyallahü Anh, bir

kâfiri yere atmış. Kılıncını çekip keseceği zaman, o kâfir ona tükürmüş. O kâfiri bırakmış, kesmemiş. O kâfir, ona demiş ki: "Neden beni kesmedin?" Dedi: "Seni Allah için kesecektim. Fakat bana tükürdün, hiddete geldim. Nefsimin hissesi karıştığı için İhlasım zedelendi. Onun için seni kesmedim." O kâfir ona dedi: "Beni çabuk kesmen için seni hiddete getirmekti. Madem Dininiz bu derece sâfi ve hâlistir, o Din Haktır." dedi.

Hem Medar-ı Dikkat Bir Vakıa: Bir zaman bir hâkim, bir hırsızın elini kestiği vakit eser-i hiddet gösterdiği için, ona dikkat eden âdil âmiri onu o Vazifeden azletmiş. Çünkü Şeriat namına, Kanun-u İlahî hesabına kesse idi, nefsi ona acıyacak idi. Ve Kalbi hiddet etmeyip, fakat merhamet de etmeyecek bir tarzda kesecekti. Demek nefesine o hükümden bir hisse çıkardığı için, adaletle iş görmemiştir.

Cây-ı Teessüf Bir Halet-i İctimaiye Ve Kalb-i İslâmı Ağlatacak Müdhiş Bir Maraz-ı Hayat-ı İctimaî:

"Harcî düşmanların zuhur ve tehacümünde dâhilî adavetleri unutmak ve bırakmak" olan bir maslahat-ı içtimaiyeyi en bedevi kavimler dahi takdir edib yaptıkları halde, şu Cemaat-ı İslâmiyeye Hizmet dava edenlere ne olmuş ki; birbiri arkasında tehacüm vaziyetini alan hadsiz düşmanlar varken, cüz'î adavetleri unutmayıp, düşmanların hücumuna zemin hazır ediyorlar. Şu hal bir sukuttur, bir vahşettir. Hayat-ı İctimaiye-i İslâmiyeye bir hıyanettir.

Medar-ı İbret Bir Hikâye: Bedevi aşiretlerinden Hasenan aşiretinin birbirine düşman iki kabilesi varmış. Birbirinden belki elli adamdan fazla öldürdükleri halde; Sipkan veya Hayderan aşireti gibi bir kabile karşılarına çıktığı vakit; o iki düşman taife, eski adaveti unutup omuz omuza verip, o haricî aşireti defedinceye kadar, dâhilî adaveti hatırlarına getirmezlerdi.

İŞTE EY MÜ'MİNLER!... Ehl-i İman aşiretine karşı tecavüz vaziyetini almış ne kadar aşiret hükmünde düşmanlar olduğunu bilir misiniz? Birbiri içindeki daireler gibi yüz daireden fazla vardır. Her birisine karşı tesanüd ederek, el-ele verip müdafaa vaziyeti almaya mecbur iken; onların hücumunu teshil etmek, onların Harîm-i İslâma girmeleri için kapıları açmak hükmünde olan garazkârane tarafgirlik ve adavetkârane inad; hiçbir cihetle Ehl-i İmana yakışır mı? O düşman daireler ehl-i dalâlet ve ilhaddan tut, tâ ehl-i küfrün âlemine, tâ dünyanın ehval ve mesaibine kadar birbiri içinde size karşı zararlı bir vaziyet alan, birbiri arkasında size hiddet ve hırs ile bakan, belki yetmiş nevi düşmanlar

var. Bütün bunlara karşı kuvvetli silâhın ve siperin ve kal'an: Uhuvvet-i İslâmiyedir. Bu Kal'a-i İslâmiyeyi, küçük adavetlerle ve bahanelerle sarsmak; ne kadar hilaf-ı vicdan ve ne kadar hilaf-ı maslahat-ı İslâmiye olduğunu bil, ayıl!..

Ehadîs-i Şerifede gelmiş ki: "Âhırzamanın süfyan ve deccal gibi nifak ve zendeka başına geçecek eşhas-ı müdhişe-i muzırraları, İslâm'ın ve beşerin hırs ve şikâkından istifade ederek az bir kuvvetle nev'-i beşeri herc ü merc eder ve koca Âlem-i İslâmı esaret altına alır.

EY EHL-İ ÎMAN! Zillet içinde esaret altına girmemek isterseniz, Aklınızı başınıza alınız! İhtilafınızdan istifade eden zalimlere karşı

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ Kal'a-i Kudsiyesi içine giriniz; tahassun ediniz.

Yoksa ne hayatınızı muhafaza ve ne de hukukunuzu müdafaa edebilirsiniz. Malûmdur ki; iki Kahraman birbiriyle boğuşurken; bir çocuk, ikisini de döğebilir. Bir mizanda iki dağ birbirine karşı müvazenede bulunsa; bir küçük taş, müvazenelerini bozup onlarla oynayabilir; birini yukarı, birini aşağı indirir. İşte ey Ehl-i Îman! İhtiraslarınızdan ve husumetkârane tarafgirliklerinizden kuvvetiniz hiçe iner, az bir kuvvetle ezilebilirsiniz. Hayat-ı içtimaiyenizle alâkanız varsa,

دُستور-الْمُؤْمِنُ لِلْمُؤْمِنِ كَالْبُنْيَانِ الْمَرْصُوصِ يَشُدُّ بَعْضُهُ بَعْضًا Düstur-u

Âliyeyi düstur-u hayat yapınız, sefalet-i dünyeviyeden ve şekavet-i uhreviyeden kurtulunuz!..

ALTINCI VECİH : Hayat-ı Maneviye ve Sıhhat-ı Ubudiyet, adavet ve inad ile sarsılır. Çünkü Vasıta-i Halas ve Vesile-i Necat olan "İhlas" zayı' olur. Zira tarafgir bir muannid, kendi A'mal-i Hayriyesinde hasmına tefevvuk ister. Hâlisen Livechillah amele pek de muvaffak olamaz. Hem hüküm ve muamelâtında tarafgirini tercih eder, adalet edemez. İşte Ef'al ve A'mal-i Hayriyenin Esasları olan **"İhlas"** ve **"Adalet"** husumet ve adavetle kaybolur. Şu Altıncı Vecih çok uzundur. Fakat kabiliyet-i makam kısa olduğundan kısa kesiyoruz.

İkinci Mebhas

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إِنَّ اللَّهَ هُوَ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينُ * وَكَأَيِّنْ مِنْ دَابَّةٍ لَا تَحْمِلُ رِزْقَهَا اللَّهُ يَرْزُقُهَا وَإِيَّاكُمْ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ

Ey ehl-i İman! Sâbikan, adavet ne kadar zararlı olduğunu anladın. Hem anla ki; adavet kadar Hayat-ı İslâmiyeye en müdhiş bir maraz-ı muzır dahi hırdır. Hırs, sebab-i haybettir ve illet ve zilletir ve mahrumiyet ve sefaleti getirir. Evet her milletten ziyade hırs ile dünyaya saldıran yahudi milletin zillet ve sefaleti, bu hükme bir şahid-i katı'dır. Evet hırs, zîhayat Âleminde en geniş bir daireden tut, tâ en cüz'î bir ferde kadar sû'-i tesirini gösterir. Tevekkülvari taleb-i rızık ise, bilakis medar-ı rahattır ve her yerde hüsn-ü tesirini gösterir. İşte bir nevi zîhayat ve Rızka muhtaç olan meyvedar ağaçlar ve nebatlar, tevekkülvari, kanaatkârane yerlerinde durup hırs göstermediklerinden, Rızıkları onlara koşup geliyor. Hayvanlardan pek fazla evlâd besliyorlar. Hayvanat ise, hırs ile Rızıkları peşinde koştukları için, pek çok zahmet ve noksanîyet ile Rızıklarını elde edebiliyorlar. Hem hayvanat daire-i içinde za'f ve acz lisan-ı haliyle Tevekkül eden yavruların meşru' ve mükemmel ve latif Rızıkları Hazine-i Rahmetten verilmesi; ve hırs ile Rızıklarına saldıran canavarların gayr-ı meşru ve pek çok zahmet ile kazandıkları nâhoş rızıkları gösteriyor ki: **Hırs, sebab-i mahrumiyettir; Tevekkül ve Kanaat ise, Vesile-i Rahmettir.**

Hem daire-i insaniye içinde her milletten ziyade hırs ile dünyaya yapışan ve aşk ile hayat-ı dünyeviye bağlanan yahudi milleti pek çok zahmet ile kazandığı, kendine faidesi az, yalnız hazinedarlık ettiği gayr-ı meşru bir servet-i ribaî ile bütün milletlerden yedikleri sille-i zillet ve sefalet, katl ve ihanet gösteriyor ki: Hırs maden-i zillet ve hasarettir.

Hem harîs bir insan, her vakit hasarete düştüğüne dair o kadar vakıalar var ki, **الْحَرِيسُ خَائِبٌ خَاسِرٌ** darb-ı mesel hükmüne geçmiş, umumun nazarında bir Hakikat-ı Âmmе olarak kabul edilmiştir. Madem öyledir; eğer malı çok seversen, hırs ile değil, belki Kanaat ile malı talep et, tâ çok gelsin.

Ehl-i Kanaat ile ehl-i hırs, iki şahsa benzer ki; büyük bir zâtın divanhanesine giriyorlar. Birisi Kalbinden der: "Beni yalnız kabul etsin, dışarıdaki soğuktan kurtulsam bana kâfidir. En aşağıdaki iskemleyi de bana verseler, lütuftur." İkinci adam güya bir hakkı varmış gibi ve herkes ona hürmet etmeye mecbur imiş gibi mağrurane der ki: "Bana en yukarı iskemleyi vermeli." O hırs ile girer, gözünü yukarı mevkilere diker, onlara gitmek ister. Fakat divanhane sahibi onu geri döndürüp aşağı oturtur. Ona teşekkür lâzımken, teşekkürü bedel Kalbinden kızıyor. Teşekkür değil, bilakis hane sahibini tenkid ediyor. Hane sahibi de ondan istiskal ediyor. Birinci adam mütevaziane giriyor; en aşağıdaki iskemleye oturmak istiyor. Onun o kanaati, divanhane sahibinin hoşuna gidiyor. "Daha yukarı iskemleye buyurun" der. O da gittikçe teşekküratını ziyadeleştirir, memnu-niyeti tezayüd eder.

İşte dünya bir Divanhane-i Rahman'dır. Zemin yüzü, bir Sofra-yı Rahmettir. Derecat-ı Erzak ve Meratib-i Ni'met dahi, iskemleler hük-mündedir.

Hem en cüz'î işlerde de herkes hırsın sû'-i tesirini hissedebilir.

Meselâ: İki dilenci bir şey istedikleri vakit, hırs ile ilhah eden dilenciden istiskal edib vermemek; diğer sâkin dilenciye merhamet edib vermek, herkes Kalbinde hisseder. Hem meselâ: Gecede uykun kaçmış, sen yatmak istesen, lâkayd kalsan uykun gelebilir. Eğer hırs ile uyku istesen: "Aman yatayım, aman yatayım" Dersen, bütün bütün uykunu kaçırırsın. Hem meselâ: Mühim bir netice için birisini hırs ile beklersin; "Aman gelmedi, aman gelmedi" deyip en nihayet hırs senin sabrını tüketip kalkar gidersin; bir dakika sonra o adam gelir; fakat beklediğin o mühim netice bozulur.

Şu hâdisatın Sırrı şudur ki: Nasılki bir ekmeğin vücudu, tarla, harman, değirmen, fırına terettüb eder. Öyle de: Tertib-i eşyada bir Teenni-i Hikmet vardır. Hırs sebebiyle teenni ile hareket etmediği için, o tertibli eşyadaki manevî basamakları mûraat etmez; ya atlar düşer veyahut bir basamağı noksan bırakır; maksada çıkamaz.

İşte ey derd-i maişetle sersem olmuş ve hırs-ı dünya ile sarhoş olmuş

Kardeşler! Hırs bu kadar muzır ve belalı bir şey olduğu halde, nasıl hırs yolunda her zilleti irtikâb ve haram helâl demeyip her malı kabul ve Hayat-ı Uhreviyeye lâzım çok şeyleri feda ediyorsunuz? Hattâ Erkân-ı İslâmiyenin mühim bir Rûknü olan Zekatı, hırs yolunda terkediyorsunuz?.. Halbuki Zekat, her şahıs için Sebeb-i Bereket ve Dâfi-i Beliyyattır. Zekatı vermeyenin herhalde elinden Zekat kadar bir mal çıkacak; ya lüzumsuz yerlere verecektir, ya bir musibet gelip alacaktır.

Hakikatlı bir rü'ya-yı hayaliyede, Birinci Harb-i Umumî'nin beşinci senesinde, bir acib rü'yada benden soruldu:

"Müslümanlara gelen bu açlık, bu zayıyat-ı mâliye ve meşakkat-ı bedeniye nedendir?"

Rü'yada demiştim:

"Cenab-ı Hak, bir kısım maldan onda bir (Haşiye-1) veya bir kısım maldan kırkta bir (Haşiye-2), kendi verdiği Malından birisini bizden istedi; tâ bize fukaraların Dualarını kazandırsın ve kin ve hasedlerini men'etsin. Biz hırsımız için tama'kârlık edip vermedik. Cenab-ı Hak müterakim Zekatını, kırkta otuz, onda sekizini aldı. Hem her senede yalnız bir ayda yetmiş Hikmetli bir açlık bizden istedi. Biz nefsimize acıdık, muvakkat ve lezzetli bir açlığı çekmedik. Cenab-ı Hak ceza olarak yetmiş cihetle belalı bir nevi Orucu beş sene cebren bize tutturdu... Hem yirmidört saatte bir tek saati, hoş ve ulvî, nuranî ve faideli bir nevi Talimat-ı Rabbaniyeyi bizden istedi. Biz tenbellik edip, o Namazı ve Niyazı yerine getirmedik. O tek saati diğer saatlere katarak zayı' ettik. Cenab-ı Hak onun Keffareti olarak, beş sene talim ve talimat ve koşturmakla bize bir nevi Namaz kıldırıldı." demiştim.

Sonra ayıldım, düşündüm, anladım ki; o rü'ya-yı hayaliyede pek mühim bir Hakikat vardır. Yirmibeşinci Söz'de, medeniyetle Hüküm-ü Kur'anı müvazene bahsinde isbat ve beyan edildiği üzere; beşerin hayat-ı içtimaîsinde bütün ahlâksızlığın ve bütün ihtilalatın menş'e'i iki kelimedir:

Birisi: "Ben tok olduktan sonra, başkası açlıktan ölse bana ne?"

İkincisi: "Sen çalış, ben yiyeyim."

Bu iki kelimeyi de idame eden, cereyan-ı riba ve terk-i zekattır. **Bu**

(Haşiye-1): Yani her sene taze verdiği buğday gibi mallardan onda bir.

(Haşiye-2): Yani eskiden verdiği kırktan ki: Her senede galiben ve lâakal ribh-i ticarî ve nesl-i hayvanî cihetiyle o kırktan taze olarak on aded verir.

iki müdhiş maraz-ı içtimaîyi tedavi edecek tek çare, Zekatın bir Düstur-u Umumî suretinde icrasıyla, Vücub-u Zekat ve Hurmet-i Ribadır. Hem değil yalnız eşhasta ve hususî Cemaatlerde, belki umum nev'-i beşerin Saadet-i Hayatı için en mühim bir Rükün belki Devam-ı Hayat-ı İnsaniye için en mühim bir direk, Zekattır. Çünkü beşerde, havas ve avam iki tabaka var. Havastan avama merhamet ve ihsan ve avamdan havassa karşı hürmet ve itaatı temin edecek, Zekattır. Yoksa yukarıdan avamın başına zulüm ve tahakküm iner, avamdan zenginlere karşı kin ve isyan çıkar. İki tabaka-i beşer dâimî bir mücadele-i maneviyede, bir keşmekeş-i ihtilafta bulunur. Gele gele tâ Rusya'da olduğu gibi, sa'y ve sermaye mücadelesi suretinde boğuşmaya başlar...

Ey Ehl-i Kerem ve Vicdan!. Ve ey Ehl-i Sehavet ve İhsan!

İhsanlar Zekat namına olmazsa, üç zararı var. Bazan da faidesiz gider. Çünkü Allah namına vermediğin için, manen minnet ediyorsun; bîçare fakiri minnet esareti altında bırakıyorsun. Hem makbul olan Duasından mahrum kalıyorsun. Hem Hakikaten Cenab-ı Hakk'ın malını ibadına vermek için bir tevziat memuru olduğun halde, kendini sahib-i mal zannedip bir küfran-ı ni'met ediyorsun. Eğer Zekat namına versen; Cenab-ı Hak namına verdiği için bir Sevab kazanıyorsun, bir Şükran-ı Ni'met gösteriyorsun. O muhtaç adam dahi sana tabasbus etmeğe mecbur olmadığı için, İzzet-i Nefsi kırılmaz ve Duası senin hakkında makbul olur. Evet Zekat kadar, belki daha ziyade nafile ve ihsan, yahut sair suretlerde verip riya ve şöhret gibi, minnet ve tezlil gibi zararları kazanmak nerede? Zekat namına o iyilikleri yapıp, hem Farzı eda etmek, hem Sevabı, hem İhlası, hem makbul bir Duayı kazanmak nerede?..

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ

اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ الَّذِي قَالَ الْمُؤْمِنُ لِلْمُؤْمِنِ كَالْبُنْيَانِ
الْمَرْصُوصِ يَشُدُّ بَعْضُهُ بَعْضًا وَقَالَ الْقَنَاعَةُ كَنْزٌ لَا يَفْنَى وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ
أَجْمَعِينَ آمِينَ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

Hâtime

Gıybet Hakkındadır

بِاسْمِهِ وَأَنَّ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ

Yirmibeşinci Söz'ün Birinci Şu'lesinin Birinci Şuamın Beşinci Noktasının makam-ı zemm ve zecrin misallerinden olan birtek Âyetin, mu'cizane altı tarzda gıybetten tenfir etmesi; Kur'an'ın nazarında gıybet ne kadar şeni' bir şey olduğunu tamamiyle gösterdiğinden, başka beyana ihtiyaç bırakmamış. Evet Kur'anın Beyanından sonra beyan olamaz, ihtiyaç da yoktur.

İşte **أَيُّحِبُّ أَحَدُكُمْ أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا** Âyetinde altı derece

zemmi, zemmeder. Gıybetten altı mertebe şiddetle zecreder. Şu Âyet bilfiil gıybet edenlere müteveccih olduğu vakit, manası gelecek tarzda oluyor. Şöyle ki:

Malûmdur: Âyetin başındaki Hemze, sormak (âyâ) manasındadır. O sormak manası, su gibi Âyetin bütün Kelimelerine girer. Her Kelimedede bir Hük-m-ü Zımnî var.

İşte birincisi, Hemze ile der: Âyâ, sual ve cevap mahalli olan Aklınız yok mu ki, bu derece çirkin bir şey'i anlamıyor?

İkincisi, **يُحِبُّ** Lafzıyla der: Âyâ, sevmek ve nefret etmek mahalli olan Kalbiniz bozulmuş mu ki, en menfur bir işi sever?

Üçüncüsü, **أَحَدُكُمْ** Kelimesiyle der: Cemaatten Hayatını alan

hayat-ı içtimaiye ve medeniyetiniz ne olmuş ki, böyle hayatınızı zehirleyen bir ameli kabul eder?

Dördüncüsü, **أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ** Kelâmıyla der: İnsaniyetiniz ne olmuş

ki, böyle canavarcasına arkadaşınızı diş ile parçalamayı yapıyorsunuz?

Beşincisi, **أَخِيهِ** Kelimesiyle der: Hiç Rikkat-i Cinsiyeniz, hiç Sıla-

i Rahminiz yok mu ki, böyle çok cihetlerle Kardeşiniz olan bir mazlumun Şahs-ı Manevîsini insafsızca dişliyorsunuz? Ve hiç Aklınız yok mu ki, kendi âzanızı kendi dişinizle divane gibi ısıyorsunuz?

Altıncısı, **مَيْتًا** Kelâmıyla der: Vicdanınız nerede? Fıtratınız

bozulmuş mu ki, en muhterem bir halde bir Kardeşinize karşı, etini yemek gibi en müstekreh bir işi yapıyorsunuz?

Demek şu Âyetin İfadesiyle ve Kelimelerin ayrı ayrı delaletiyle: **Zemm ve gıybet, Aklen ve Kalben ve İnsaniyeten ve Vicdanen ve Fıtraten ve Milliyeten mezmumdur.** İşte bak nasıl şu Âyet, İcazkârane altı mertebe zemmi zemmetmekle, İcazkârane altı derece o cürümden zecreder.

Gıybet, ehl-i adavet ve hased ve inadın en çok istimal ettikleri alçak bir silâhtır. İzzet-i Nefis sahibi, bu pis silâha tenezzül edib istimal etmez. Nasıl meşhur bir zât demiş:

أَكْبَرُ نَفْسِي عَنْ جَزَاءٍ بِغِيْبَةٍ ❁ فَكُلُّ إِغْتِيَابٍ جَهْدٌ مَنْ لَا لَهُ جَهْدٌ

Yani: "Düşmanıma gıybetle ceza vermekten nefsimi yüksek tutuyorum ve tenezzül etmiyorum. Çünkü gıybet; zaîf ve zelil ve aşağıların silâhıdır."

Gıybet odur ki: Gıybet edilen adam hazır olsa idi ve işitse idi, kerahet edib darılacaktı. Eğer doğru dese, zâten gıybettir. Eğer yalan dese; hem gıybet, hem iftiradır. İki katlı çirkin bir günahdır.

Gıybet, Mahsus Birkaç Maddede Caiz Olabilir:

Birisi: Şekva suretinde bir vazifedar adama der, tâ yardım edib o münkeri, o kabahati ondan izale etsin ve hakkını ondan alsın.

Birisi de: Bir adam onunla Teşrik-i Mesaî etmek ister. Senin ile Meşveret eder. Sen de sırf maslahat için garazsız olarak, Meşveretin Hakkını eda etmek için desen: "Onun ile Teşrik-i Mesaî etme. Çünkü zarar göreceksin."

Birisi de: Maksadı, tahkir ve teşhir değil; belki maksadı, tarif ve tanıtırmak için dese: "O topal ve serseri adam filan yere gitti."

Birisi de: O gıybet edilen adam fâsık-ı mütecahirdir. Yani fenâlıktan sıkılmıyor, belki işlediği seyyiatla iftihar ediyor; zulmü ile telezzüz ediyor, sıkılmayarak aşikâre bir surette işliyor.

İşte bu mahsus maddelerde garazsız ve sırf Hak ve Maslahat için gıybet caiz olabilir. Yoksa gıybet, nasıl ateş odunu yer bitirir; gıybet dahi A'mal-i Sâlihayı yer bitirir.

Eğer gıybet etti veyahut isteyerek dinledi; o vakit **اللَّهُمَّ اغْفِرْ لَنَا وَلِمَنْ اغْتَبَيْنَاهُ** demeli, sonra gıybet edilen adama ne vakit rast gelse, "Beni Helâl et" demeli...

الْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي

Said Nursî

* * *